

ТРУДНИЯТ УЧЕНИЧЕСКИ КЛАС – РЕАЛЕН СОЦИАЛНОПСИХОЛОГИЧЕН ПРОБЛЕМ В УЧИЛИЩЕ

Екатерина Димитрова*

В статията се разглежда трудният клас като социалнопсихологичен проблем в съвременното българско училище. Акцентът е върху използваната методика за изследване на трудния клас, която се състои от три основни метода за самоотчет. Анализират се някои от получените значими резултати, чрез които ясно се отграничават трудните от нормалните ученически класове.

Проблемът за обосноваването на трудния клас като специфичен вид група на теоретично и емпирично равнище придобива актуалност, тъй като феноменологично доказва съществуването си в социалната реалност. Този факт поражда необходимостта да се реализира и като проблем в социалнопсихологичната изследователска сфера. Практиката в училищата всекидневно сблъсква преподавателите и психолозите не само с единични случаи на юноши, трудно податливи на социален контрол и въздействие, но и с цели класове, които като организирани групи проявяват поведение извън установените норми. Този е и основният мотив трудните класове да се разглеждат не просто като сбор от трудни ученици, а като цялостен организъм, който действа в единство и е монолитно организирана същност.

Може да се каже, че изследванията по проблема труден клас не са традиционни за социалната психология. Сред тях се открояват като систематични проучвания тези на руските учени А. Румянцева и П. Микляева – „Трудный класс — диагностическая и коррекционная работа“ (2006) и на австралийският учен Bill Rodgers – „Cracking the

---

* Екатерина Димитрова – докторант в секция „Социална психология“ в Института по психология при БАН.

Адрес за контакти: keiti_d@mail.bg

hard class“ (1997, 2006). Техните научни разработки обаче са насочени предимно към практическото справяне, към мениджирането на тези видове класове. Те приемат съществуването на такива групи в училище по презумпция.

Основната цел при проучването на трудните класове в българското училище е свързана преди всичко с обосноваването и дефинирането им на теоретично равнище, чрез използването на социално-психологични способности и методи на анализ и обработка. Рационализирането на този проблем, по-късно ще доведе до установяване на адекватна система за овладяване и цялостно справяне с него.

Работното ни определение на трудния клас гласи: Трудният учебнически клас е институционална обучаваща се малка социална група от подрастващи, която се характеризира със съществуването на социално-психичен климат, насърчаващ конфликтни взаимоотношения, слабо психологическо овладяване на груповото поведение, слаби постижения, изразена демотивация и завишено ниво на агресивните и деструктивните прояви.

Поради факта, че проблемът за трудния клас е с много измерения, се наложи да бъдат използвани множество социалнопсихологични методи, като се прибегне и до съставянето на собствени въпросници.

Методи

Методите, използвани в емпиричното изследване, са следните: Въпросник за измерване на личностовата агресия на Бъс—Пери (1992), въпросник за изследване на тормоза сред връстниците (модфикация на въпросника на Дан Олуеус, от проф. П. Калчев — 2003 г.), въпросник за изследване на трудните класове (съставен от Е. Димитрова, 2007 г.). Освен това е съставена кратка анкета за преподавателите, чрез която са отграничени трудните от нормалните класове в няколко столични училища. Конструиран е и въпросник под формата на експертна оценка, чрез който 18 експерти — преподаватели и училищни психолози (педагогически съветници), от няколко столични училища, дадоха експертно становище във връзка със съществуването на трудни класове в българското училище и техните основни поведенчески прояви. Изследвани са пет трудни класа (N=117) и четири нормални (N=82), общо 199 респонденти. Възрастовият диапазон е от 11 до 16 години, а изследваните лица принадлежат към 5, 6, 7 и 9 клас.

Спектърът от използвани методи даде конкретни позитивни резултати при разпознаването на социалнопсихологичния проблем труден клас в българското училище.

Резултати и обсъждане

Разбира се, тук не бихме могли да разгледаме резултатите, получени чрез всеки от използваните методи, но се спираме на някои от по-съществените.